

Isto tako trudili so se oglejski patrijarhi in goriški grofi z naseljevanjem nemškega življa po Goriškem. Na drugi strani skrbeli so pa Benečani, da se je ojačil italijanski element po primorskih mestih in po njih okolicah.

In tu vidimo čudovito čudo. Med tem ko je slovensko prebivalstvo, kakor smo že čuli, prišlo ob vso svojo last in ob vse pravice, delile so se te v obilni meri tem priseljencem. Svobodni na slovenskih tleh so bili le ti tujci. Ni čuda tedaj, da jim je vzrastel greben, da jim raste še vedno, in da se čudijo, da dan danes zahteva Slovenec tudi enakih pravic, kar se tiče njega narodnosti, kakoršne ima priseljeni Lah in Nемеc na slovenskih tleh.

16.

Tudi poznejše dobe slovenske zgodovine so jako žalostne. Koliko našega naroda vničili so stoletni in stoletni boji z Benečani, Ogrji in Turki, koliko ga je bilo iztiranega v robstvo, koliko potujčenega. Boj, vedni boj bil je usojen Slovencem. Čuditi se je samo, da se nas je še sploh kaj ohranilo, da se je ohranil naš jezik, in sicer v tako divni krasoti, v taki jakosti in bogastvu oblik. Pač prinesel je v letošnje stoletje s seboj mnogo maróg, mnogo rjè, mnogo tujih spak; ali vsebina njegova je dragocena, krepka, ter zmožna protiviti se poginu in noseča v sebi vse kali za svoj razvoj. Ta biser in te male pedí zemlje, na koji bivamo, to je vse, kar smo prejeli od svojih pradedov; in še nekaj, kar nas ima navdajati s pravim narodnim ponosom: in to so njih slavni čini, njih vztrajnost v bojih za svojo domovino, za vero in za svoj narodni obstanek. To je naša dedina. Na njeni podlagi hočemo dalje delovati in nikdar ne omahovati.

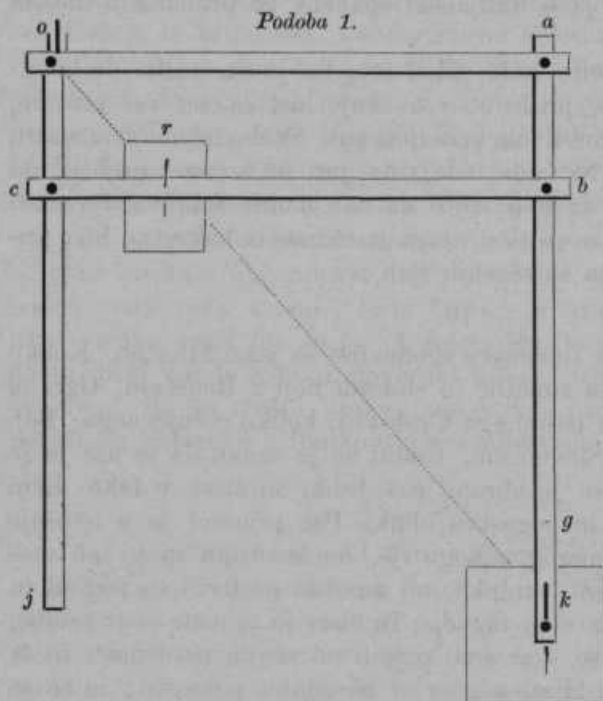
(Dalje prih.)

Kako je risati zemljevid šolske občine.

Konferenčno poročilo.

Hitro, a tudi jako natančno se kopira s takozvanim pantografom, s katerim se lahko pomanjšuje in povekšuje. Ta priprava (*Podoba 1.*) je paralelogram, obstoječ iz štirih lesenih navadno 15 mm širokih, 5 mm debelih in 65 mm dolgih stranic, ki so v točkah *o*, *a*, *c*, *b* lahko pregibljivi. Pri *o* je težko stalo, ki ima v sredi pritrjeno kovinasto os, okoli katere se pantograf med kopiranjem suče. V *r* je takozvani risanec (Zeichenstift), v *k* pa kovinast kopiranec (Copierstift), s katerim se vleče z roko po originalu. Stranica *c b* se premiče po krakih *o j* in *a g* in se, kjer je treba, z vijaki pritrdi. Da so vse stranice na ploskvi, na kateri se pantograf pregiblje, enako oddaljene, so pod *a*, in pod *ag*, *oj* in *ao* kolesca, katera izven tega pregibljivost

pantografa olajšujejo. Istočasno, ko vlečemo po izvorniku s kopirancem riše tudi risanec r . V tej poziciji pantograf zmanjšuje. Ako pa stalo o

predenemo v r in risanec r v o , se pa lahko pomanjšuje ali povekšuje. To pomanjševanje ali povekševanje temelji na sličnosti trikotov aok in ocr . Vsled tega je

$$\begin{aligned} ok : or &= ao : co, \\ ok &= \text{original} = 1 \\ or &= \text{kopija} = x \\ ao &= 65 \text{ cm} \\ oc &= \frac{1}{5} \text{ od } ao = 13 \\ \text{Tedaj je } 1 : x &= 65 : 13 \\ x &= \frac{13}{65} = \frac{1}{5} = or. \end{aligned}$$

Vsaka črta, katero napravi r , je tedaj petkrat manjša, kakor ona, ki jo potegne po originalu kopiraneec k .

Iz zgornjega razmerja lahko preračunimo za vsako pomanjševanje, kako daleč je treba stranico cb na krakih oj in ag pomakniti, kakor tudi r na stranici cb . Zaznamujmo $ok = o$ (original, izvornik), $or = k$ (kopija), dobimo za pomanjšanje obrazec: $oc = cr = ab$;

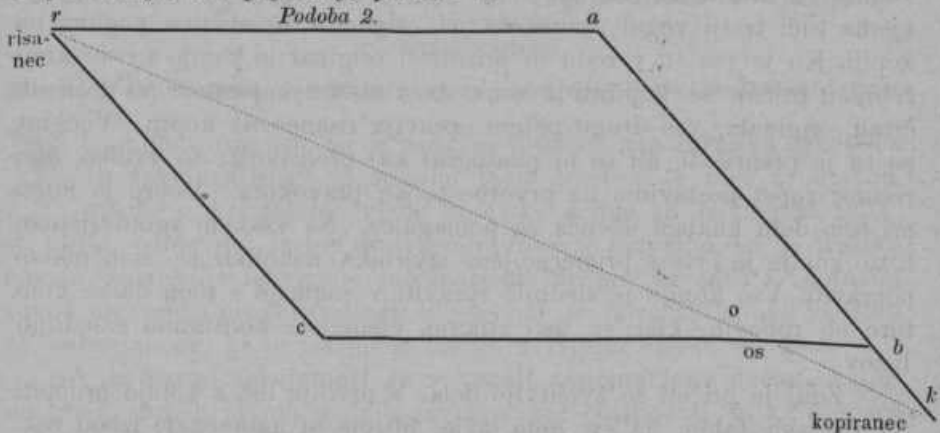
$o : k = 65 : oc$; $oc = \frac{65 k}{o}$. N. pr. Izvornik bi bilo 3krat zmanjšati, torej kopija k je $\frac{1}{3}$; $o = 1$; tedaj $oc = cr = ab = \frac{65 \cdot \frac{1}{3}}{1} = 21.6 \text{ cm}$; c se torej pomakne za 21.6 cm od o , ravno toliko b od a in r od c .

Zmanjšuje se pa lahko tudi v drugem razmerji. N. pr. Zemljevid 1:2500 bi bilo kopirati v meri 1:800. V tem slučaju je $o = \frac{1}{2500}$,

$$k = \frac{1}{8000}; \quad oc = cr = ab = \frac{65 \times \frac{1}{8000}}{\frac{1}{2500}} = 20.3 \text{ cm}.$$

Ako se predene os o v r in r v o , rabi se, kakor že prej omenjeno, pantograf za pomanjševanje ali povekševanje. Ako se stranica bc premika na krakih oj in ak in r na bc do 32.5 cm , pantograf po-

manjšuje; pri 32,5 cm je kopija enaka izvorniku. Od 32,5 cm naprej pa se povečuje, kar pojasnjuje podoba 2.

$\triangle akr \sim bko$, $ar = ak$; $ro = k$ (kopija), $bo = bk$; $ok = o$ (original), $(ro + ok):ok = ra:bk$.

Ker je pa vsejedno, ali pomaknem b za x cm od k ali za x cm od a , je potem tudi vsejedno, ali se vzame daljšava ok ali or . V zgornjem razmerju ustavim namesto ok or in namesto bk ab ; tedaj je $(ro + ok):or = ar:ab = (k + o):k = 65:ab$; $ab = rc = co = \frac{65k}{k+o}$.

N. pr. Kopija naj bi bila $\frac{1}{3}$ izvornika, zato jo $o = 3$; $k = 1$; v obrazec ustavljeno $ab = rc = co = \frac{65 \times 1}{1 + 3} = \frac{65}{4} = 16,25$ cm.

Drug slučaj. Kopija naj bi bila 3krat večja kakor izvornik; potem je $k = 3$; $o = 1$ — $ab = rc = co = \frac{65 \times 3}{1 + 3} = \frac{195}{4} = 48,7$ cm.

Kopija naj bi bila 1:3000; original pa 1:5000; tu je zopet

$$ab = cr = co = \frac{65 \cdot \frac{1}{3000}}{\frac{1}{3000} + \frac{1}{5000}} = \frac{65}{3000} : \frac{8000}{15000} = \frac{975000}{24000} = 40,6 \text{ cm.}$$

Kolikor večkrat se povečuje, toliko daljši morajo biti kraki, toliko nenatančnejša kopija, ker so napake vedno večje. Zato pa že čez 10krat povečevati ni svetovati, ker so črte na kopiji preveč krive. Ako bi hoteli imeti kopijo n. pr. 12krat večjo kakor original, je najbolje v prvo trikrat povečati in slednjo kopijo še štirikrat.

Kopiranje se vrši na gladki tabli, katero se položi na mizo in spravi v popolnoma vodoravno lego. Svinčnik, risanec je poostriti tako, da je konica centrična. Ko pričenemo kopirati, pomaknemo jeden vogel na kopiji zaznamovanega pravokota pod risanec, ravno isti vogel originala pa pod kopiranec. Risanec prestavimo na drugi vogel pravokota

na kopiji, vsled česar je spraviti kopiranec tudi na dotični vogel pravokota na originalu. Zaradi večje natančnosti poskasimo še, ako se vjema tudi tretji vogel pravokota na originalu sè sličnim voglom na kopiji. Ko je vse to v redu in pritrdivši original in kopijo z risarskimi žebličji, prične se kopirati s tem, da vlečemo kopiranec po dotičnih črtah originala, vse drugo potem opravlja risanec na kopiji. Večkrat pa se je prepričati, ali se ni pantograf kaj premaknil; to zvemo, ako risanec zopet postavimo na prvotne točke pravokota. Dobro je imeti pri tem delu kakega učenca za pomagalca. Na vsakem zgotovljenem listu kopije je črte s primerjanjem izvirnika nekoliko sè svinčnikom popraviti. Vse kopije je slednjič spraviti v soglasje s tem, da se konture ob robovih, kjer se listi stikajo, vjemajo s konturami sosednjih listov.

Zdaj je pričeti sè zvršitvijo dela. V prvo je list s kopijo prilepiti na risarsko tablo, da gre delo lažje, hitreje in natančneje izpod rok. To se napravi tako-le: Listu se rob na vseh straneh privije navzgor nekako 1 *cm*. List se obrne in razven roba lahko na nepopisani strani zmoči sè snažno gobico ali z belo cunjico, potem položi mokro stran na risarsko desko, privite robove z gumijem dobro namaže, prav trdno k deski pritisne in slednjič toliko časa papir na vseh straneh nateza, da je kolikor mogoče napet. Ko se list posuši, prevlečejo se vse črte s tušem, kateremu je primešati nekoliko kapljic klorokislega kalija, da se pozneje pri barvanji črte ne zamažejo. S tušem zgotovljeni list se oblije z vodo, in ko se posuši, prične z barvanjem. Zidana poslopja se pobarvajo rudeče, t. j. s karmino tinto. Važnejša poslopja n. pr. cerkev, šola, grad naj bodo temnorudeča, da se je na načrtu ložje orientirati. Za lesena poslopja se rabi rumeni krom št. 2 ali 3, za pota pa žgana sijena, kateri se primeša nekoliko sepije. Reke in večje potoke je pobarvati modro, koji barvi se pridene prav malo sepije. Potoki, ki so zaznamovani samo z jedno črto, se ne prevlečejo s tušom, ampak z modro barvo. Gozde je označiti z bledim tušem, travnike in pašnike blede, vrte pa temnozeleno. Hišam naj se vpišejo zaradi hitrejšega pregleda hišne številke, parcelam pa parcelne številke. Mnogo napisov na mapi ni treba, ker pisava pregled le ovira. Potrebna imena kakor tudi lastniki posameznih parcel naj se naznačijo na posebnem listu, kateri se zraven načrta (mape) razobesi. Končno naj se vsemu delu še napravi čeden okvir.

Kakó velike vrednosti je načrt šolske okolice za pričetni zemljepisni pouk, skusil sem letos sam, ko sem imel tako učilo pri rokah. S kakim zanimanjem so učenci sledili pouku in se brž izpoznali na mapi.

(Dalje prih.)

Val. Burnik.

Društvo za zgradbo zavetišča in vzgojevališča v Ljubljani

pod pokroviteljstvom

Nj. ces. in kr. visokosti presvitlega gospoda nadvojvode Franc Ferdinand d' Este.

VLjubljani osnovalo se je nedavno društvo „za zgradbo zavetišča in vzgojevališča“ in pravila tega društva so bila z odlokom visoke c. kr. deželne vlade kranjske z dné 18. novembra 1893., št. 14471, odobrena. Iz teh društvenih pravil je razvidno, da je društvu namen, za rešitev in vzgojo zanemarjenih dečkov zgraditi v Ljubljani zavod na versko-nravni podlagi, ki se bode po dovršitvi izročil vodstvu oč. Salezijancev, ki se izključno bavijo z vzgojo možke mladine.

V ta zavod sprejemati je v vzgoji zanemarjene dečke, kateri ne smejo drugih javnih učilnih zavodov več obiskovati in ki drugače popolnem brez vzgoje ostanejo in kot nevedni, delamrzni, brezverni in nenravni ljudje dorasejo.

Taki ljudje postanejo potem velika nevarnost za mesto, deželo, in sploh za celo državo in človeško družbo.

Ti dečki imajo se v zavodu poučevati v vseh predmetih ljudske šole ter se bodo po svoji sposobnosti kot rokodelci, ali pa za kak drug poklic vzgojevali.

V prvi vrsti obračala se bode skrb na to, da se gojenci npravno poboljšajo in kot pošteni ljudje vzgojujejo.

Potreba tega zavoda je razvidna že iz statističnih podatkov, nabranih na tukajšnjih mestnih šolah, kajti pri popisu konstatovanih bilo je nad 60 tacih za ta zavod godnih dečkov!

Važnost osnovanega društva in njegovih smotrov priznala je pa sijajno Nj. ces. in kralj. visokost presvitli gospod nadvojvoda Fran Ferdinand d' Este v dekretu z dné 24. majnika 1894., št. 369, v katerem izreka, da je blagovolil prevzeti visoki protektorat temu društvu.

V tem dekretu izraža presvitli pokrovitelj željo, da se težavna naloga, katero si je društvo stavilo, srečno reši celemu človeštvu v korist in da blago podjetje rodi obilo uspeha!

Istotako je našlo društvo tudi pri prevzvišenem gospodu knezoškofu dru. Jakobu Missiji blagohotno podporo, kajti isti priznal je iz verskega in rodoljubnega stališča veliko potrebo tega društva, pristopil mu kot ustanovnik in priporočil isto želeč, da bi se našlo obilo članov in podpornikov, in da se čim prej dovrši vzgojevališče in zavetišče!

Zavetišče se ima o priliki 50letnice preslavnega vladanja Našega presvitlega cesarja Frana Josipa I., t. j. dné 2. decembra 1898. slovesno otvoriti, kajti niže podpisani odbor je uverjen, da na ta način najdostojnejše dokaže svojo preudano hvaležnost in lojalnost

milemu svojemu vladarju in očetu mnogobrojnih narodov, katere ščiti z jednako ljubeznijo in skrbnostjo.

Stroški stavbe tega zavoda so preračunjeni na 100.000 gld. in ker društvo nobenega lastnega imetja ne poseduje, nabrati bode treba celo vsoto po doneskih rednih članov, ustanovnikov in sploh po prispevkih milosrčnih rodoljubov in dobrotnikov.

Ker bode zavetišče velike koristi za celo človeško družbo, torej tudi za vsako občino, prepričan je podpisani odbor, da se sme zaupno obrniti tudi do Vas z udano svojo prošnjo, da blagoizvolite društvene namene pospeševati, bodisi s primerno podporo, bodisi da pristopite društvu kot član ali pa ustanovnik in da priporočate rodo- in človekoljubno naše društvo, katero se prav posebno plemenito versko-domovinsko dejanje imenovati mora, v prijateljskem krogu v blagohotno podporo!

Za vse, kar boste v korist blagega podjetja storili, izrečena Vam bodi iskrena zahvala in Bog Vam vse stoterokrat povrni!

Društveni odbor.

Listek.

Potovanje na moje prvo učiteljsko mesto.

(Konec.)

Zelel sem si ogledati šolsko palačo. G. župnik poda mi dva ključa, od teh jednega velicega, da sem se bal, da mi izroča ključ nebeškega kraljestva. Stopil sem k šoli in k vežinim vratom. Počasi — — sè svetostjo vtikal sem ključ v ključavnico, premišljeno odpiral sem vrata v muzin hram. Zdaj stal sem v veži in zrl sem prvič v učilno sobo, ki je stala na desno odprta pred menoj.

Stopil sem vanjo. Stal sem sredi sobe, resno zamišljen, s klobukom v roci. Svetišče zdela se je i meni priprosta vaška učilnica! — — Tu notri toraj zbirala se bode deca krog mene, tu notri zrli bodo sè strahom, pa tudi z nedolžno zaupnostjo ljubčeki skrbnih mater v me, tu notri odpirala se mi bode krasna knjiga čiste otroške duše! — — Bog zna! — bodem li znal čitati v njej, mi ne ostane li njena vsebina temna — — neumevna? — — Pa — — vsaj listi te knjige so pisani sicer tajnostno, toda z jasnimi, blestečimi črtami, katere ume vsak, kdor podarja mladini vse svoje srce! Da mi bode to mogoče — — v to mi pomози Bog!

Sedaj pa še v moje stanovanje. Bilo je varno zaklenjeno, kot da bi obsezalo mnogo dragega inventarja. Kolika previdnost! Odklenem in stopim notri. Obsezalo je dve prijazni, a majhni sobici, v skupnej obsežnosti okoli 30 m².